

Marin Sorescu - Autoportret

Poezie

Andrei Codrescu
Carmen Firan

Eseu

Oana Băluică
Dumitru Drinceanu
Emanuel D. Florescu
Vasilica Grigoraș
Dan Ionescu
Menuț Maximilian
Anca Mizumschi
Dodo Niță
Ion Parhon
Mircea Pospai

Proză

Adrian Sângeorzan
Radu Polizu

Adrian Cioroianu - <i>Alexandru Ioan Cuza și Unirea</i>	p. 4
Constantin Cubeșan - <i>Eminescu - ultimele zile la Caritas</i>	p. 5
Mihai Ene - <i>Realitatea istorică și ficțiunea artistică</i>	p. 6
Ioan Lascu - <i>Eminescu în viziunea lui Basil Munteanu</i>	p. 7
Gabriela Păsărin - <i>Fragmentarismul mărturisirilor...</i>	p. 9
Dumitru Radu Popa - <i>Și totuși Ucraina...</i>	p. 11
Rodica Grigore - <i>Gabriela - schiță de portret</i>	p. 17

Florea
FIRAN

Mariana Șora

Critic literar, eseistă, traducătoare, Mariana Șora desfășoară o activitate prolifică realizând o operă de referință pe care o continuă și după 1977, an în care emigrează în Germania și se stabilește la München.

Născută la 27 mai 1917 la Budapesta, unde părinții originari din Timișoara se refugiaseră în timpul războiului, Mariana Șora este fiica lui Rudolf Klein, director de bancă, și al Elisabetei (născută Fischer). Părinții, credincioși romano-catolici, s-au întors în Timișoara „în acea vreme un oraș cosmopolit, care avea aerul unui oraș din Mitteleuropa”, unde Mariana urmează clasele primare, în limba germană, la Institutul catolic „Notre Dame”, premiată în toate clasele, cu pasiune pentru lectură, atrasă de poveștile cu indieni ale lui Karl May, iar mai târziu de operele lui Rilke, Hölderlin, Goethe și Petöfi. Abia la vârsta de 11 ani învață

bine limba română, citește cu plăcere din Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici și urmează studiile secundare la Liceul de fete „Carmen Sylva” din Timișoara pe care îl absolvă ca șefa de promoție în anul 1934.

În anii de liceu ține un jurnal din care publică parțial. În particular ia lecții de limba franceză unde îi are colegi pe Octavian Nistor și Mihai Șora cu care leagă prietenii și îi admiră pentru discuțiile filosofice și comentariile despre Blaga care au determinat-o să schimbe hotărârea tatălui, ce dorea ca ea să urmeze medicina la universitatea clujeană, și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității București pe care o absolvă cu două licențe, una în filosofie (cu teza la profesorul Dimitrie Gusti) și cealaltă în filologie, specialitatea principală germană și secundară franceză, (1934-1938).

Continuare în p. 2

Emilian Ștefărtă
Acumulări culturale în vremuri de moderație

p. 24

Marin Sorescu -
Din cauza stresului

Sumar

- Florea Firan, *Mariana Șora* / pp. 1-3
 Adrian Cioroianu, *Alexandru Ioan Cuza și Unirea* / pp. 4, 5
 Constantin Cubleșan, *Eminescu - ultimele zile la „Caritas”* / p. 5
 Mihai Ene, *Realitate istorică și ficțiune artistică* / p. 6
 Ioan Lascu, *Eminescu în viziunea lui Basil Munteanu* / p. 7
 Oana Băluică, *Noaptea de dragoste și nopțile de război* / p. 8
 Gabriela Păsărin, *Fragmentarismul mărturisirilor – jocul de oglinzi al rezilienței* / pp. 9, 10
 Dan Ionescu, *O interogație de adâncime – Omul sau Opera?* / p. 10
 Dumitru Radu Popa, *Și totuși Ucraina...* / p. 11
 Adrian Sângeorzan, *Sărbători și Karaoke* / p. 12
 Andrei Codrescu, *Poeme: greșier contrariat; situația de moment* / p. 12
 Anca Mizumschi, *A scrie sau a nu scrie* / p. 13
 Carmen Firan, *Poem: Hoții de vise* / p. 13
 Radu Polizu, *Dansul malefic al vântului* / p. 14
 Emanuel D. Florescu, *Filosofi a așteptării* / p. 15
 Dumitru Drincianu, *Cu AI de mână în căutarea fericirii* / p. 16
 Rodica Grigore, *Gabriela – schiță de portret* / p. 17
 Mircea Pospai, *Misterul de Est* / p. 18
 Dodo Niță, *Marin Sorescu: „Pictura mea îmi umple spațiile dintre cuvinte”* / p. 19
 Menuț Maximilian, *Mircea Cărtărescu – Trei lecturi* / pp. 20, 21
 Red., *Okeanos: „Observatorul cultural”; „Scriptor”* / p. 21
 Vasilica Grigoraș, *Roade purtătoare de credință și dăruire* / p. 22
 Ion Parhon, *În dans cu virușii dictaturii* / p. 23
 Emilian Ștefărtă, *Acumulări culturale în vremuri de moderație* / p. 24

Abonamente

Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 135 lei. Pentru abonații din străinătate este de 155 \$ sau de 140 €. Informații primite la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Mariana Șora

În facultate îi are profesori pe Tudor Vianu, „extraordinar de doct, vorbea de sus”, pe Traian Hersen, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Anton Golopenția și Mircea Eliade, pe când era asistentul lui Nae Ionescu, avea „un rang foarte mic în facultate, dar era celebru, publicase *Mayrei...*, repezit și gesticula enorm de mult”.

Mircea Eliade îi menționează în *Memoriile* sale pe Mariana Klein și Mihai Șora printre cei mai activi studenți pe care i-a avut la seminar, Mariana Klein – „una dintre cele mai strălucite studente ale mele” și Mihai Șora – „un alt excelent student al meu”. Frecventează de asemenea cursurile lui Nicolae Iorga care „erau un spectacol”. Va stăpâni bine limbile română, maghiară, germană, franceză care îi vor fi de mare folos în activitatea de traducătoare unde va obține succese. În studenție, Mariana îl cunoaște mai bine pe Mihai Șora cu care se căsătorește și vor avea împreună trei copii. Mihai Șora câștigase o bursă oferită de Institutul Francez din București și Guvernul Franței îi acordă și ei o jumătate de bursă, petrec împreună un an la Paris unde cunosc și se împrietenesc cu alți colegi bursieri ce vor deveni figuri celebre, printre care Eugen Ionescu, Emil Cioran și Constantin Noica. În acest timp urmează studii post universitare de limba și literatura franceză la Universitatea Sorbona (1940).

Din cauza războiului sunt obligați să părăsească Parisul și în iunie 1940 se refugiază în sudul Franței, cu un popas de câteva luni la Nisa și se stabilesc în orașul universitar Grenoble, unde se afla Jacques Chevalier sub îndrumarea căruia Mihai Șora dorea să își continue teza de doctorat începută la Paris cu profesorul Jean Laporte, iar Mariana Șora urmează studii de licență în limba și literatura engleză la Universitatea din Grenoble (1940-1944). Corespundează cu Mircea Eliade, care atunci era atașat cultural la Ambasada României din Portugalia, și trăiesc ororile războiului când orașul se afla sub ocupație militară germană. Perioada aceasta o evocă în volumul de memorii *O viață-n bucăți* (1992).

După eliberarea Franței, în 1945 se întorc la Paris și vor locui în casa lui Nicolae Iorga, devenită loc de găzduire pentru studenții și doctoranzii români. Mircea Eliade, care părăsise postul diplomatic datorită schimbării regimului politic din România și se mutase în capitala Franței, era bucuros că lui Mihai Șora Editura Gallimard îi acceptase publicarea studiului *Du dialogue intérieur: Fragment d'une anthropologie métaphysique*. Soții Șora se bucură în continuare de prietenia marelui filosof, iar Mihai Șora îi traduce în franceză *Mitul eternei reînnoarceri*.

Mihai și Mariana Șora sunt angajați ai Legației Române din Paris, Mariana Șora ca traducătoare la Serviciul de presă (iun. 1946-dec. 1947), detașată apoi în cadrul Secției Consulare a Legației (dec. 1947-iun. 1948). În octombrie 1948 Mihai Șora pleacă într-o excursie în România cu un grup de comuniști francezi și nu mai primește aprobare din partea oficialităților române să se reîntoarcă în Franța. Ca urmare, Mariana Șora se repatriază și ea după aproape doi ani cu greu suportați, la sfârșitul anului 1948. O perioadă nu mai lucrează, reia relații cu scriitori, printre care Petru Dumitriu, „foarte ciudată figură”, dar „o celebritate” și în 1950 este angajată asistentă la Catedra de limba germană a Facultății de Litere și Filosofie din București, de unde este destituită după doi ani ca urmare a epurărilor politice din 1952. →

Scrisul Românesc

Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927, de către criticul D. TOMESCU. Serie nouă, din 2003, întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
 Fundația – Revista
 Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
 cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
 Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
 Adrian CIOROIANU
 Andrei CODRESCU
 Eugen NEGRICI
 Gheorghe PĂUN
 Dumitru Radu POPA
 Lucian Bernd SĂULEANU
 Monica SPIRIDON
 Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
 Mihai ENE
 Mihai FIRICĂ
 Emanuel D. FLORESCU
 Ion PARHON
 Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
 Florentina ANGHEL
 Dan IONESCU
 Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
 Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
 Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
 Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
 Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
 E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
 Web: www.revistascrisulromanesc.ro
 Cont: RO03BRDE170SV21564261700
 BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul redacției: Str. Constantin Brâncuși, nr. 24, Craiova, județul Dolj sau scrisulromanesc@yahoo.com
 Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
 Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
 tel. 0251 580431

→ Apoi este cooptată în grupul de traducători din limba germană la Editura pentru Limbi Străine, unde din 1951 Mihai Șora devine șef de secție, și traduce peste o sută de titluri.

Mariana Șora debutează publicistic în 1946 cu recenzii literare în revista „Cahiers Franco-Roumains” din Paris, după care o perioadă de aproape două decenii este absentă din literatură și revine în 1964 cu articole și studii în revista „Gazeta literară”, privind scriitori precum I. L. Caragiale, Ion Creangă, Lucian Blaga, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Thomas Mann, Jakob Wassermann, Robert Musil, Franz Kafka, Heinrich Böll și Günter Grass, incluși apoi în volumul *Unde și interferențe. Studii, eseuri, articole* (1969). Continuă să colaboreze la „Viața Românească”, „Secolul 20”, „Manuscriptum”, „România literară” și „Revista de filologie romanică și germanică” în care publică un amplu articol intitulat *Rolul teatrului în opera lui Heinrich Mann, creatorul epicei dramatice* (1962). Colaborează, ca lexicograf, la realizarea unui dicționar german-român, din 1957 și a celui român-german, din 1963.

Editorial debutează cu monografia amplă *Heinrich Mann. Omul și opera* (1966), deși pasiunea sa era pentru Thomas Mann, dar acesta figura pe lista de cenzură a regimului comunist, era „persona non grata”. Volumul de debut este marcat de percepțiile realismului socialist, autorul comentat era acceptat de regim pentru atitudinea sa critică la „imperialismul” german de sub Wilhelm al II-lea, „redeschide dosarul marelui conflict dintre forțele reacționare și cele umaniste revoluționare, luând încă o dată poziție în favoarea revoluției, pentru democrație, pentru libertate, pentru om”. Critica literară consideră însă acest prim volum de debut „o utilă lucrare de informație fără ambiții de interpretare și aventuri speculative” (Corin Braga).

Scrie apoi volume de eseistică, memorialistică și critică literară printre care *Unde și interferențe. Studii, eseuri, articole* în care se simte evoluția sa critică. Volumul include scriitori români precum Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, I. L. Caragiale ș.a., dar și scriitori străini; *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* (1970), volumul în care autoarea aplică noua metodă critică în concordanță cu spiritualitatea interbelică; *Gândirea lui Goethe în texte alese* (1973). Alcătuiește antologiile *Presa austriacă modernă* (București, 1968) și *Gândirea lui Goethe în texte alese* (2 vol., București, 1973).

Activitatea sa de traducător este impresionantă cantitativ și calitativ, multe dintre traduceri le însoțește cu studii ce dau „o perspectivă teoretică” asupra operelor

respective. Traduce din literatura română clasică și contemporană în germană, din Nicolae Filimon, I. L. Caragiale, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Zaharia Stancu, Mihail Sebastian, Vasile Voiculescu, în franceză din Max Blecher, Ioan Slavici; traduce în limbile germană și franceză, de asemenea, din germană, franceză și maghiară – Jakob Wassermann, Franz Kafka, Karl May, Eugen Ionescu, Thomas Mann, Heinrich Böll, Magda Szabó etc. – în limba română; din literatura maghiară – István Nagy, András Sütő, Károly Balla – în limba germană.

Din literatura română traduce teatrul și proza lui I. L. Caragiale (1953), romanul *Dulăii* de Zaharia Stancu (1954), nuvelele lui Ioan Slavici (1955), *Un om între oameni* de Camil Petrescu (1956), vol. *Rumänische Ballade* (1957) în colaborare., romanul *Accidentul* de Mihail Sebastian (1960), nuvela *Iubirea magică* de Vasile Voiculescu (1970), romanul *Întâmplări în irealitatea imediată* de Max Blecher (1973), romanul *Nuntă în cer* de Mircea Eliade (1989) și nuvela *Șarpele* de Mircea Eliade (1990) etc. Traduce în limba română romanele *Castelul* de Franz Kafka (1968) și *Comoara din lacul de argint* de Karl May (1969), piesele de teatru *Amedeu*, *Improvițatie la Alma*, *Delir în doi, în trei, în câți vrei* și *Setea și foamea* de Eugen Ionescu (1970), romanul *Epava* de Siegfried Lenz (1970), vol. *Scrisori* de Thomas Mann (1974), romanul *Onoarea pierdută a Katharinei Blum* de Heinrich Böll (1978) ș.a. Traduce în limba franceză romanul *Lina* de Tudor Arghezi, rămas însă nepublicat.

Pregătește un roman pe care îl oferă spre publicare lui Marin Preda, la Cartea Românească, sub titlul *Mărturiile unui neisprăvit*, proiect suspendat în 1977, publicat peste două decenii, în 1999, probabil și unul dintre motivele plecării sale din țară.

În 1977 Mariana Șora emigrează în Germania, o perioadă de un an rămâne la Köln, apoi se stabilește la München, unde colaborează la emisiunile postului de Radio BBC în limba română, cu sprijinul lui Ion Negoieșcu și la ziarul „Curentul”, condus de Vasile C. Dumitrescu. În acest timp Mariana Șora este urmărită de Securitatea română, menționată într-un raport ca fiind folosită de Europa Liberă în atragerea unor intelectuali români călători temporari. Unul dintre articolele publicate în această perioadă, intitulat *Cioran odinioară și azi* este dezvoltat, la îndemnul lui Cioran, pe care îl cunoscuse în timpul studiilor din Franța, în volumul *Cioran jadis et naguère* (Éditions de L'Herne) pe care îl publică la Paris în 1988.

După 1989 reia relațiile culturale cu țara, publică fragmente de jurnal în revistele „Orizont” și „Adevărul literar și artistic”, romanele *Rătăcire* (1995) și *Mărturisirea unui neisprăvit* (1999), precum și un volum de proză scurtă de factură psihologică intitulat *Filigrane, scrisori din*

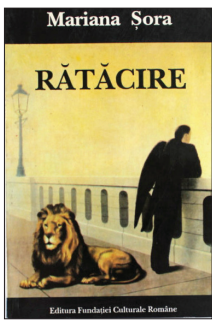
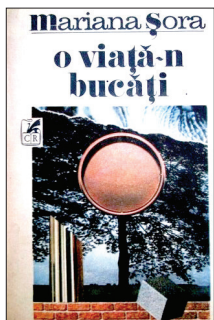

Paris și alte proze din cinci decenii (2000), *O viață-n bucăți*, jurnale și memorii (1992), volumul de eseuri *Despre, despre, despre...* (1995, 2000), *Cenușa zilelor. Jurnal, 1997-2001* (2002), *Două jurnale față în față* (2009), care cuprinde un jurnal de tinerețe din anii 1938-1940 și un jurnal al anului 1991 ce ilustrează consecvența unei gândiri și a unei personalități înzestrate cu un talent remarcabil și un exercițiu intelectual neîntrerupt. Cornel Ungureanu consideră jurnalele „reflecții de tânăr cărturar și comentariile unei vârste în care *exercițiile de despărțire* atrag, pe orbite diferite, imaginile familiei, ale prietenilor, ale unui cotidian cenușiu din care se nasc totuși energii nebănuite”. Din multele aspecte din jurnalele sale ample autoarea se întreabă: „Ce ai făcut tu, toată viața, cât ai muncit, cât te-ai agitat, cât te-ai strădui? Cum ai sperat mereu că la anul, la vară, săptămâna viitoare, ba chiar mâine se vor deschide perspective, totul se va aranja, totul... Și ce a ieșit? Nu tu carieră, nu bani, nu glorie. La ce ți-au folosit? *Qu'as-tu fait, toi que voilà, pleurant sans cesse? Qu'as-tu fait, toi que voilà, de ta jeunesse?* Da, chiar, ce ai făcut toată viața? Am trăit.” (*Cenușa zilelor. Jurnal 1997-2001*) Două scrisori pe care i le-a adresat Emil Cioran au fost publicate una în revista „Ramuri” (nr. 10 oct.-nov. 1991) și alta din 26 mai 1979 în revista „Orizont” (6 iun. 2007).

Operei întregite i se adaugă numeroase prefețe, studii introductive, recenzii, interviuri și o bogată corespondență cu Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ovid S. Crohmălniceanu care, din nefericire, nu a fost tipărită.

Dumitru Micu o considera pe Mariana Șora „eseist de formație filosofică, cu vast orizont intelectual, având în centru spațiul germanic”. Vladimir Tismăneanu, comentând volumele de memorii, relevă că autoarea scrie despre „visuri, agonii, nevroze, ruine, identități vătămate și răni deschise, despre o lume pierdută și pe care ne obstinăm să o regăsim”.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România și Cetățean de onoare al orașului Timișoara, Mariana Șora a murit la 19 decembrie 2011, la München, la vârsta de 94 de ani. ■

Adrian
CIOROIANU

Alexandru Ioan Cuza și Unirea

Într-un interviu recent cu Gabriel Peneș mi-am exprimat opiniile despre Alexandru Ioan Cuza și Unirea din 1859, ceea ce reprezintă substanța prezentului text.

În istorie, pare că uneori evenimentele au nevoie de o perioadă de „coacere”, în care se adună factorii care să le facă posibile. Sunt convins că Unirea din 1859 era inevitabilă și s-ar fi petrecut oricum, dat fiind că Europa intrase deja în „secolul naționalităților” (al XIX-lea, dar care se va prelungi până în secolul XX). Desigur, unirea Moldovei și a Țării Românești putea să se petreacă cu câțiva ani mai devreme de 1859 (unirea fiind oricum proiectul generației active la 1848) sau mai târziu, dar ceea ce contează sunt doi factori: 1) Revoluția încercată în 1848 și la Iași, și la București a fost înăbușită de Imperiul Rus în complicitate cu Imperiul Otoman (după cum Habsburgii au înăbușit revoluția maghiarilor din Transilvania), drept care românii cu carte și activi politic și-au dat seama că pretenția „de protecție” a Rusiei este doar o formă de ocupație. Așa apare alt factor: 2) După ce Rusia a fost învinsă de occidentali în războiul Crimeii (1853-1856), partida unionistă de la Iași și de la București a devenit mai curajoasă și mai inventivă: agitație în populație, memoriile către puterile epocii, dezbateri între diversele aripi etc. Un detaliu: nu „Valahia”, ci Țara Românească s-a unit cu Moldova, pentru că românii de sub Carpați nu s-au numit pe ei înșiși niciodată „valahi”, nici pe ei și nici țara lor – acesta era un nume dat din afară, ceea ce se întâmplă în cazul mai multor popoare (vezi maghiar – ungur, german – aleman – deutsch – neamț ș.a.).

Moldovencele au fost mereu femei cu personalitate, de la doamnele sau fiicele primilor domni medievali până la „mama lui Ștefan cel Mare”, portretizată în poezia noastră, sau până la Ecaterina Vogoride (după numele soțului). Dincolo de glumă, această doamnă era o autentică intelectuală a epocii sale, căsătorită în acel moment cu Vogoride, doar că ea vedea actualitatea politică total altfel decât soțul. „Caimacamul” Vogoride, dintr-o familie de greci din Imperiul Otoman, era adică „înlocuitor de domn” în Moldova, dorea să ocupe domnia ca atare, era omul turcilor și promisese acestora că va face tot ce poate pentru a falsifica voturile în defavoarea unioniștilor de la Iași. Greșeala lui a fost că a purtat această corespondență cu turcii în scris! În schimb, soția sa, Ecaterina, o moldoveancă aprigă, foarte mândră de tradiția familiei sale, era convinsă de necesitatea unirii Moldovei cu Țara Românească. Probabil printr-o fată în

casă (sau prin vreun secretar al lui Vogoride), Ecaterina a pus mâna pe corespondența soțului său și a dat-o unioniștilor, care au publicat-o în ziare occidentale și l-au compromis pe Vogoride. De altfel, Ecaterina și soțul său trăiau oricum separat și urmau să divorțeze (ea se va recăsători, ulterior, prin Italia). Indiferent de detalii, rămâne fapt că această femeie cu principii și opinii ferme a ajutat în mod propriu, atunci, ideea unirii. Cât privește pe Alecsandri sau Kogălniceanu, să nu ne imaginăm că, dacă îi vedem azi în manualele școlare, ei erau în simpatia tuturor atunci! În realitate, aceștia doi (și alții) aveau mai multe voturi contra, chiar și printre unioniști, din diverse motive, decât mai tânărul Al. I. Cuza.

Theodor Aman – Hora Unirii la Craiova, 1857

Privind viața personală a domnitorului, e bine să precizăm că Al. I. Cuza nu a fost un *playboy* cu accent moldovenesc! Iar noi, ca orice popor serios, trebuie să ne scriem istoria în funcție de ce fac liderii noștri ziua – noaptea e viața lor privată! Clar, Cuza fusese un animator politic real al generației pașoptiste, gestionase bine deja funcții publice, era educat cu mult peste media Moldovei de atunci. Nu provenea dintr-o familie bogată (nici săracă), dar răzbiase prin munca sa și, tânăr și prezentabil fiind (plus că îi plăceau uniforme militare, precum multor europeni ai epocii sale), e foarte probabil că avea succes prin saloanele vremii, într-o epocă în care 80% dintre căsătorii erau pentru zestre! Era mason, dar masoni erau peste 70% dintre orășenii activi politic (masoneria însemna cu totul altceva decât azi). Nu a fost niciodată „șeful unioniștilor”, ci a fost candidatul asupra căruia toți au făcut un compromis – tocmai pentru că nu făcea parte din nicio familie boierească.

În ceea ce privește propunerea lui Cuza drept candidat la domnie și în Țara Românească trebuie să înțelegem că, în Moldova sau Țara Românească de atunci, nu aveam propriu-zis partide politice! În fapt, fiecare familie de boieri mai mari avea propria sa „partidă”, în care intrau clienți și susținători. Oricare dintre

preferenții acestor familii puteau candida atunci pentru tronul Moldovei – dar, chiar și unioniști fiind cu toții, s-ar fi ajuns imediat la lupte intestinale. Marea înțelepciune a acelei generații de lideri ieșeni este că au făcut un compromis alegându-l pe Al. I. Cuza – tocmai pentru că nu era „marioneta” nici cărei familii! În aceasta a constat marea sa forță, ca și, ulterior, marea sa vulnerabilitate: lesne l-au acceptat în ianuarie 1859 după cum, în februarie 1866, lesne l-au părăsit! Se întâmplă astfel, în politică, atunci când nu faci parte dintr-un „clan”, și ieri, și azi.

În istoria noastră din secolul XIX, discuțiile despre faptul că Unirea Principatelor s-a făcut sub „presiunea străzii”, într-o adevărată „lovitură de forță” contra puterii legale de atunci, „căimăcămia de 3”, stabilită prin Convenția de la Paris, sunt mult fantasmate. Regimul comunist venise cu această idee, că „masele fac istoria”; în realitate, lucrurile sunt mai nuanțate: întotdeauna există o elită politică și un proiect; dacă elita face proiectul, îl popularizează și atrage și masele de partea sa, va avea succes; dacă nu, nu! Pe scurt: Unirea din ianuarie 1859 a fost reușita politică a unei generații de luptători și intelectuali pașoptiști, într-un anume context istoric în afara țării. Nu vă imaginați că toți țărani sau meșteșugarii din jurul Bucureștiului (sau al Craiovei, al Bacăului sau al Vâlcei) știau ce anume se petrece în acele zile la Iași sau la București. Unirea a fost făcută de o elită patriotică, revoluționară și educată după valori occidentale – aceasta, într-un moment în care fiecare dintre puterile europene priveau spre propriile lor priorități.

Al. I. Cuza nu era în București pe 24 ianuarie, momentul dublei sale alegeri, dar știa ce se petrece acolo. În epocă, de la Iași la București, cu o trăsură, se făceau două (dacă nu-ți era milă de cai) sau trei zile sau mai mult (de regulă, dacă era o doamnă în trăsuri, se făcea peste patru zile). Dar important e altceva: în acele zile nici Al. I. Cuza și nici unioniștii nu știau, ca atare, ce va însemna „unirea”. Să precizăm: unirea nu s-a făcut peste noapte, în 24 ianuarie 1859. În realitate, a intervenit politica externă, opoziții interne etc. și abia după 1862, treptat, Bucureștiul avea să devină capitală politică. Unirea a fost un proces: unul frumos, curajos, dar care a cerut timp. Cum am scris într-o carte a mea, „unirea se construiește de zi”, ea nu se face printr-un simplu decret!

S-au spus multe despre viața personală a lui Cuza, dar este bine să știm că el a fost, dincolo de orice, un mare domnitor „cu domnie scurtă” al românilor (precum Mihai Viteazul ș.a.). Puțin trebuie să ne pese despre ce se →

Eminescu – ultimele zile la „Caritas”

Constantin
CUBLEȘAN

Reinternarea lui Eminescu la „Caritas”, la 2/14 februarie 1889, nu a fost de bun augur. Era necesară totuși întrucât starea lui de sănătate dădea semne de înrăutățire vizibile. Colinda localurile și cânta române nemțești, era cârcotaș și își manifesta dragostea pentru o șanteuză vieneză în fața căreia gesticula cu totul ireverențios.

Ajuns în *custodia* dr. Șuțu, se comporta oarecum firesc, recunoscând pe unii din vechii pacienți și, bineînțeles, localul în general. Vorbea limpede dar cita abundant din poezii grece și latini, dar și din propriile creații, improvizând adesea. Cere mereu de mâncare și dezvoltă idei științifice, aberante desigur. Avea fața palidă și privirea dusă lăsând impresia unui om ostenit, vlăguit, somnoros. În totul arăta o figură marcată de o mare tristețe în ciuda faptului că declama cu o voce melodioasă versuri ce se alcătuiau în poezii fără sens. Nu avea tulburări în rostirea cuvintelor și scria cu o caligrafie perfectă. Memora cu ușurință numele persoanelor întâlnite acolo, venite în vizită, și scria articole pentru jurnale, pe care nu avea cum să le publice, totul dădea semne că facultățile sale mintale nu funcționau în condiții normale.

Tratamentul cu injecții cu substanțe derivate din mercur nu-l ajutau în niciun fel. În constatarea făcută de dr. Al. Șuțu și dr. Zaharia Petrescu, la 20 martie 1889, se specifică: „figura sa este hebetană, căutătura este lipsită de expresiune, mișcările dezordonate, atitudinea puțin cuviincioasă”. (...) Atenția sa este total absentă (...) răspunsurile sunt automate și mașinale”, dând semne de „alienație mintală în formă de demență”. Dar dr. Șuțu nu îi prevede un sfârșit apropiat, dacă nu cumva ar putea interveni vreo boală fizică, astfel că ar mai putea trăi câțiva ani și „numai un caz accidental ar putea aduce o congestie cerebrală și să-l trăsnească pe loc” (citate după Augustin Z. N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, 1962).

G. Potra în *Mihai Eminescu. Cauzele morții sale* (1934) se referă tocmai la un asemenea

incident: „Într-o zi, pe când se preumbla în ograda Institutului, el primește în regiunea parietală stângă a capului o mică piatră cu care un bolnav se juca învârtind-o legată de o sfoară. Aceasta i-a produs o plagă de câțiva milimetri, care interesa numai pielea și care s-ar fi cicatrizat repede dacă Eminescu, în obiceiurile sale de necurătenie, n-ar fi ridicat de mai multe ori pansamentul și nu și-ar fi frecat plaga cu diferite substanțe murdare. Cicatricea totuși era aproape terminată când o erizipelă izbucni ocupând întâi pielea capului, apoi fața și în fine toracele până la apofiza xifoidă. După un tratament apropiat și grație măsurilor igienice, erizipela cedă și dispăru. Însă debilitatea generală a organismului apărură însoțită de sincope repetate și într-o zi o nouă și mai puternică sincopă îl năruie de-a binelea”. Dar

legenda morții lui Eminescu datorită lovirii cu piatra în cap de către pacientul Petrea Poenaru, nu stă în picioare la o analiză temeinică a medicilor de specialitate. Astfel, recent, dr. Octavian Buda, în volumul *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor* (Fundatia Națională pentru Știință și Artă, 2015) tratează pe larg cazul și concluzionează categoric: „Rănirea cu piatra și erizipelul au fost cauze ocazionale. (...) Eminescu a murit din cauza inimii”.

Frizerul, care îl tunde pe Eminescu, la fel ca și pe ceilalți pacienți ai sanatoriului, publică amintiri despre ultimele zile (clipe) ale poetului (Textul acestor memorii a apărut în „Universul”, la 28 iunie 1926 și este reluat de N. Georgescu în *Cartea trecerii*, 2009): „Când s-a întâmplat nenorocirea că s-a îmbolnăvit,

Eminescu a fost dus la Șuțu, unde i s-a dat o cameră a lui, mai bună ca altora. Mă chema tot pe mine să-l servesc și acolo și mă duceam bucuros. Uneori, veneau să-l vadă prietenii – Grigore Manolescu, Hasnaș și alții, care-i ziceau lui Eminescu «maestre», și el râdea, bătându-i pe umăr”. Cu câteva zile înaintea morții lui Eminescu, Cosmănescu, frizerul, a venit, cum obișnuia, de altfel, să-l vadă. El povestește că poetul era lucid și l-a solicitat să se plimbe împreună prin grădină. În timpul acestei plimbări a avut loc incidentul care a produs mai apoi nenumărate speculații. „Venisem la Șuțu, cam pe la 3 după-amiază – povestește frizerul. Pe la vreo 4, cum era cald în cameră, Eminescu zice uitându-se lung la mine: «Ia ascultă, Dumitrache, hai prin grădină să ne plimbăm și să te învăț să cânti

Deșteaptă-te, Române!. Cum mergeam amândoi unul lângă altul, vine odată pe la spate un alt bolnav d’acolo, unu’ furios care-a fost director sau profesor de liceu la Craiova și, pe la spate, îi dă lui Eminescu în cap cu o cărămidă pe care o avea în mână. Eminescu, lovit după ureche, a căzut jos cu osul capului sfărâmat și cu sângele șiruindu-i pe haine, spunându-mi: «Dumitrache, adu’ repede doctorul că mă prăpădesc... Țsta m-a omorât!»”. Frizerul avea convingerea că această lovitură i-a pricinuit moartea poetului. Fapt infirmat, cum s-a văzut, de medicii care au examinat cazul ulterior.

E de reținut faptul că încă în medicina Renașterii, tratamentul cu derivate de mercur se aplica destul de frecvent. Benvenuto Cellini, bunăoară, în autobiografia sa, dezvăluie faptul că s-a vindecat de *morbul galic* utilizând „fumigații de mercur”. Numai că, mai încoace, în vremurile noastre, poetul austriac Lenau (1846-1850), și el suferind de aceeași boală nervoasă („paralizia generală progresivă”), a fost tratat cu medicamente derivate din mercur, fără a avea însă vreo eficacitate. Era de știut, și dr. Al. Șuțu ar fi putut să afle, din tabloul intoxicației mercuriale aflat în tratatele de medicină din anii îmbolnăvirii lui Eminescu, că utilizarea susținută a tratamentului cu mercur, duce la sincopa cardiacă.

„Viața lui Eminescu a fost o suprapunere de cicluri de diferite lungimi formate din avânturi alimentate de visuri și crize datorate impactului cu realitatea. Ciclurile puteau dura de la câteva ore sau zile, până la săptămâni sau luni, în funcție de importanța întâmplărilor, sau puteau fi chiar de mai lungă durată când erau legate de evenimentele care i-au marcat viața în mod semnificativ, ca legătura cu Veronica Micle, activitatea politică din timpul studenției, participarea la întâlnirile Junimii sau ziaristica de la *Timpu!*” (Din prezentarea poetului pe Internet). ■

dorit o dinastie românească, care să înceapă cu el – dar e limpede că o dinastie românească, atunci, n-ar fi rezistat (la abdicarea lui Cuza, în 1866, România nu era încă stat independent!). Și, în fine, o mențiune: îi rog pe toți cei care vor citi aceste rânduri să nu mai afirme: „unirea cea mică a lui Cuza”. De fapt, în unire nu există topuri, nici clasamente în istorie. Unirea lui Al. I. Cuza și a generației sale a fost o realizare majoră – și piatra de fundament a statului care suntem azi. Fără ea, Unirea din 1918 s-ar fi împlinit cu mult, mult mai greu. ■

→ spune că făcea el noaptea – cum sugeram mai sus –, conducătorii rămân în istorie prin ce fac ei ziua! Cred că, în istoria noastră modernă, fiecare lider are o „camarilă”, doar că ea e vizibilă/toxică sau nu (și cam așa este în multe alte state, inclusiv democratice, pentru că liderii oameni sunt peste tot). Reformele impuse de Cuza au fost reale și absolut benefice – ca dovadă, ele au fost continuate de domnitorul/Regele Carol I și de foștii pașoptiști, chiar și după ce Al. I. Cuza deja nu mai era în țară. El n-a fost un om perfect, ca noi toți. Poate că și-a